

نظری کوتاه بر تعریف بسیج و جایگاه آن در جمهوری اسلامی ایران

محمد علی کاظمی

بسیجی که ما از آن سخن می‌گوییم اگر چه خصوصیات آن در مجامع و محافل علمی مورد مطالعه و بررسی دقیق قرار نگرفته و مدون نگشته است، ولی دارای ویژگیهای منحصر بفرد است که ریشه در اسلام ناب محمدی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دارد و به همین دلیل است که توفیقات بیشماری را برای اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در پی داشته و برای دشمنان ما همچنان بصورت یک معمای حل نشدنی باقی مانده است .

در این نوشتار کوتاه قصد نداریم به عملکرد و ویژگیهای بسیج در ابعاد مختلف بپردازیم، بلکه برآنیم تا عمدتاً از دیدگاه سازمانی و با استفاده از تجارب گذشته بسیج به مواردی اشاره کنیم که به نظر می‌رسد تاکنون کمتر به آنها پرداخته شده و مسئولین امر در ارائه آن، راه بس طولانی در پیش دارند . لذا مسئولین به بررسی دقیقتر و درک صحیح و منطقی آنها نیازمندند. علاوه بر آن تدوین سلسله مباحث و نظرانی که تاکنون در رابطه با بسیج مطرح گردیده و یا در آینده توسط صاحب نظران ارائه می‌گردد کمک شایانی است به همه آنانی که در آینده در این مسیر گام نهاده و به فعالیت می‌پردازند. چه آنانی که بعنوان کارگزاران امر بسیج در مسئولیتهای بسیج قرار می‌گیرند و چه افرادی که به عضویت بسیج در آمده و در فعالیتهای و مأموریتهای بسیج شرکت می‌کنند.

در این راستا انتظار این است که نیروی مقاومت بسیج، بعنوان مرجع مسئول پیشقدم شده و راه را برای اخذ آراء و نظریات مختلف هموار کند، بدین منظور و در ابتدای این راه سه ضرورت کلی وجود دارد که می‌بایستی با بهره‌گیری از فرمایشات مؤسس ارتش ۲۰ میلیونی حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری و با کمک اندیشمندان، متفکران و آشنایان و مطلعین امر بسیج، تدوین گردد که ذیلاً با مختصری توضیح به آنها می‌پردازیم.

۱- ارائه تعریف صحیح، صریح و منطقی از بسیج

چنانچه از بسیجیان، رزمندگان، مسئولین محترم در سطوح مختلف اعم از لشگری و کشوری و یا هر یک از آحاد جامعه خواسته شود که تعریفی از بسیج ارائه دهند، هر یک بنا به ذوق و سلیقه خود تعریفی ارائه خواهند داد که متفاوت از دیگری است. از سوی دیگر معمولاً در تعاریف بیشتر به ویژگیها، صفات و فضائلی اشاره می‌شود که حماسه‌سازان بسیجی در طول دوران دفاع مقدس با برخورداری از آنها خود را به عالم معرفی کرده‌اند؛ ایثار، اخلاص، جهاد، شجاعت، آمادگی برای شهادت و نظایر اینها از جمله مفاهیمی هستند که به آنها اشاره می‌گردد. فلذا نبود در شرایط کنونی و در منظر کسانی که از مراحل شکل‌گیری و فعالیت‌های بسیج مطلعند، بطورکلی شاهد دو نوع طرز تلقی از بسیج هستیم:

الف - عده‌ای از افراد، بسیج را یک تفکر و یک فرهنگ میدانند، فرهنگی که حاوی آداب، رسوم، سنت‌های خاص و در عین حال و در عصر حاضر منحصر بفرد است، که منشاء و مبنای تفکر، اعتقادات و ارزش‌های ناب اسلامی است.

طرفداران این ایده، عضویت در سازمانی که در گذشته و بعد بسیج مستضعفین و امروزه نیروی مقاومت بسیج نامیده می‌شود را شرط بسیجی بودن نمیدانند، بلکه بر این باورند که هر فردی از آحاد جامعه که از فرهنگ و تفکر مورد بحث برخوردار باشد، میتواند یک بسیجی قلمداد گردد، و به همین دلیل بسیج و بسیجی را محدود

به یک یا چند فعالیت خاص نمی‌دانند و معتقدند که بسیج و بسیجی باید در هر صحنه‌ای از انقلاب که ضروری تشخیص داده شود حضور پیدا کند و به ایفای نقش بپردازد، اگر چه در رده‌های مقاومت عضویت نداشته باشد.

ب- گروه دوم، افرادی هستند که بسیج را یک ارگان و سازمان نظامی (و یا شبه نظامی) می‌دانند و حاضر نیستند در سایر زمینه‌ها نقشی برای آن قائل باشند. این گروه اگر چه به بُعد نظامی‌گری بسیج معتقدند، ولی نوع تفکر و فرهنگ بسیجی را هم نفی نمی‌کنند و بر مبنای این تفکر، گروهی از افراد جامعه که به فعالیت‌های نظامی علاقمند و از مبانی فکری مورد نظر بسیج نیز برخوردار باشند به عضویت درآمده و به فعالیت می‌پردازند و از سوی دیگر افراد که دارای سابقه بیشتری هستند بدلیل یکنواختی فعالیتها، حضور خود را در شرایط غیر بحرانی و غیر جنگی در رده‌های مقاومت ضروری ندانسته و عملاً حضور پیدا نمی‌کنند.

همانگونه که ملاحظه می‌گردد وجه اشتراک هر دو دیدگاه تکیه بر تفکر بسیجی است و این امر حاکی از اهمیت آن است و وجه افتراق این دو نظریه، نوع نگرش آنان به نحوه ارتباط تشکیلاتی با سازمان بسیج است، اما هر دو گروه علی‌رغم اعتقاد به بسیج و مبانی اعتقادی و ارزشی آن، هر کدام مکانیزم خاصی را مد نظر قرار داده و آنرا به گمان خود درست می‌پندارند که این ناشی از عدم ارائه یک تعریف واحد و در عین حال صحیح، صریح و منطقی از بسیج است.

بسیج را می‌توان اینگونه تعریف کرد:

«بسیج سازمانی است مبتنی بر تفکر بسیجی که از طریق جذب، آموزش و سازماندهی آحاد مردم، موجبات حضور مقتدرانه آنان را در صحنه‌های انقلاب فراهم آورده و تحت فرمان ولی فقیه، مأموریت‌های محوله را اجرا می‌نماید.»

در تعریف مذکور اجزاء مختلفی وجود دارد که باید هر کدام از آنها جداگانه تعریف شده و مورد بحث قرار گیرد، لکن مهمترین جزء یا عامل در این تعریف اتکا بر تفکر بسیجی است؛ بر این اساس چنانچه این تفکر (که باید مورد مطالعه همه جانبه قرار گرفته و تدوین گردد) در جامعه وجود نداشته باشد سازمان بسیج در

انجام مأموریت خود موفق نخواهد بود. به تعبیر دیگر میزان موفقیت در جذب آموزش و سایر فعالیتها بستگی به میزان برخورداری آحاد افراد جامعه از تفکر بسیجی دارد، زیرا دست‌یابی و ترویج و فراگیر شدن فرهنگ بسیجی، سرمایه‌گذاری در سایر زمینه‌ها نتایج مطلوبی را در پی نخواهد داشت.

یادآور می‌شود که تحقق این امر بستگی به خواست مجموعه نظام دارد. اگر چه نیروی مقاومت می‌تواند به عنوان عامل محرک، دستگاههای مختلف نظام را به اشاعه این فرهنگ ترغیب نماید ولی قوای سه‌گانه مقننه، قضائیه و مجریه هستند که نقش اصلی را در جهت‌گیریهای نظام ایفاء میکنند.

۲- ایجاد وحدت نظر در بین مسئولین سپاه

حضور مسئولین سپاه در مجامع گوناگون و ارتباط آنها با اقشار مختلف مردم و بسیجیان عزیز در سراسر کشور ایجاب می‌کند، همواره با اتخاذ یک سیاست روشن و مشخص از دیدگاه و نظرات واحدی نسبت به بسیج در ابعاد مختلف اعم از ساختار، وظایف و مأموریتها برخورداری باشند، چرا که تشتت آراء و تناقض‌گفتار امری است محتمل، و این احتمال موجب تناقض بیشتر در برداشتها و عدم ثبات و ضعف در سیستم تشکیلاتی خواهد شد.

داشتن آگاهیهای کافی در این زمینه به مسئولین سپاه کمک می‌کند تا اولاً در سیاستگذاریها دقیقتر عمل نمایند و ثانیاً در مجامع تصمیم‌گیری راحت‌تر و با اشراف بیشتری از حقوق بسیج و بسیجیان دفاع کنند و ثالثاً در توجیه آحاد مردم و آگاهی دادن به آنها توفیق بیشتری حاصل نموده و در نتیجه زمینه جذب و حضور بیشتر مردم را فراهم آورند.

۳- ایجاد وحدت نظر بین مسئولین و کارگزاران نظام

جایگاه رفیع بسیج در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بر کسی پوشیده نیست، بسیج متن مردم است، ویژگی انکاء نظام به مردم و به تعبیر دیگر مردمی

بودن نظام ، اقتضاء می‌کند تا همواره این تشکل مقدس و یادگار امام بزرگوار (ره) مورد توجه و عنایت مسئولین نظام در دستگاههای مختلف و در همه سطوح قرار گرفته و در عمل به اثبات برسد . توجه به مردم که مخلص‌ترین آنها در تشکیلاتی بنام بسیج تشکل یافته‌اند امری نیست که بتوان از یک نیرو انتظار داشت ، بنابر این بسیج حلال موفق دشوارترین معضلات اجتماع است ، بسیج در هر صحنه‌ای که لازم باشد میتواند مقتدرانه حضور یافته و با سربلندی مأموریت خود رابه سرانجام مقصود برساند . بسیج اگر چه یار دیرینه و توانای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بویژه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است ، ولی کارائی آن فقط در صحنه نظامی نیست و در هر میدانی با سرافرازی فریادگر فتح است

پس باید بسیج آنگونه که هست و با جمیع ابعادش به مسئولین معرفی شود تا آنها با آگاهی بیشتری به جایگاه و نقش بسیج در نظام پی ببرند. واقعیت این است که بسیج متعلق به نظام است و همه دستگاههای دولتی باید نسبت به آن به ایفای نقش پردازند و در سیاست‌گذاریها همواره نقش آنرا مد نظر قرار دهند.

پر واضح است که هماهنگی و همکاری بسیج و دستگاههای اجرایی کشور میتواند، بسیاری از معضلات اجتماع را حل نماید ، بدیهی است تا زمانی که همه دست اندرکاران امور اجرایی به این واقعیت نرسند که بسیج متعلق به آنان است ، نظام نمی‌تواند از چنین قدرت والایی بهره کامل ببرد.

پیش بینی پست معاونت یا مشاورت ، در کنار عالیترین مقام اجرایی کشور که میتواند مسئولیت و اختیاراتش همواره به مسئولین نیرو و اگذار و تفویض گردد کمک شایانی به هماهنگیها و پیگیریهاست ، دمیدن روح توجه به بسیج و به پیکره دستگاه اجرایی که خود باعث ایجاد وحدت نظر بین مسئولین و کارگزاران نظام می‌شود.

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی